

تعیین عوامل انگیزشی ساکنین بافت فرسوده شهر شیراز برای مشارکت در بهسازی و نوسازی آن

خسرو موحد* - استادیار گروه معماری دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

امروزه مشارکت مردم در نوسازی بافت فرسوده شهرها به عنوان مهم‌ترین عامل موفقیت در مدیریت شهری محسوب می‌شود. بدیهی است که مشارکت مردم در نوسازی بافت فرسوده، نیازمند وجود انگیزه‌های لازم ساکنین است و وجود انگیزه‌های لازم مستلزم متقاعد شدن آنها در این کار می‌باشد. متقاعد شدن نیز نیازمند گفتگو و انعطاف‌پذیری ساکنین می‌باشد و طبیعتاً گفتگو و انعطاف‌پذیری مستلزم شناخت عوامل انگیزشی مردم در مشارکت می‌باشد. مقاله حاضر حاصل پژوهشی است که در خصوص تعیین عوامل انگیزشی مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهر شیراز انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش از نوع توصیفی - تحلیلی بوده و گردآوری داده‌ها به شیوه پیمایش صورت گرفته است. ابزار سنجش این پژوهش پرسشنامه ای بود که روایی آن توسط صاحب نظران مدیریت شهری مورد تأیید قرار گرفت. نمونه آماری تحقیق شامل ۴۰۰ نفر از ساکنین محله‌های مختلف منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز است. پرسش اصلی این پژوهش عبارت بود از این که مهمترین عامل انگیزشی مردم برای مشارکت در بهسازی و نوسازی بافت چیست؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از بین عوامل انگیزشی، عامل محله به خصوص علاقه به بهتر شدن محله و بالا رفتن امنیت آن از سایر انگیزه‌ها تاثیر بیشتری بر مشارکت داشته است. با بررسی عوامل فردی مشخص شد که سن و نوع جنسیت فرد بر بالا رفتن مشارکت تاثیر دارد. **واژگان کلیدی:** بافت‌های فرسوده، شیراز، بهسازی و نوسازی، مشارکت، عوامل انگیزشی

Factors motivating residents of Shiraz distressed areas to participate in improving and renovating program

Abstract

Urban distressed area has been a serious problem in many cities in Iran for decades. One of the fundamental trends in Iranian government has been the implementation of consistent strategies for overcoming problems of urban distressed area. Old historical zone of Shiraz city is among the distressed area with different cultural, social and physical problems. Amongst the improvement and renovation policies for dealing with distressed areas is the concept of the people participation. Partnership is part of the social responsibility to overcome the urban problems. 'People Participation' is a very commonly used term in the urban development literature as well as in policy making and implementation by both governments and non-governmental bodies. It can be defined as an interventionist process leading to a sustainable improvement in the standard of living and welfare of the people living in the distressed areas.

What people say is also what they believe as well as what they need. When investigating about the population structure of Shiraz distressed area, what the residents believe about their living area and their partnership in improvement and renovation is very important. The current study investigated what factors motivate people to participate in improving and renovating their living areas. For this purpose, answering the following questions was conducted: What are the residents' views concerning their willingness to cooperate with the government for improving and renovating Shiraz distressed areas? What are the factors that motivate residents to participate in improvement and renovation? What are the barriers that interfere with people's participation? In this study, the technique of the questionnaire is used and the statistical analysis of the questionnaire is carried out using the SPSS program. By using the questionnaire data, the population structure of Shiraz distressed area and their willingness to participate in improving and renovating program were identified. The questionnaire carried out in this study consisted of 21 questions. The questions were presented in either a short answer or multiple-choice format. The questionnaire survey carried out from July; 2012 until November 2012. 400 residents of the entire population of old historical zone of Shiraz city were asked to answer the survey questionnaire. In order to analyze the questionnaire. The questionnaire was assessed to see what will encourage people to participate in improving and renovating program. This is assessed by asking respondents to judge the partnership. The respondents were asked to rate the agreement of each item. It refers to the degree to which an individual approve the benefit of participation in improving and renovating program. There are different motivations affecting the people participation in improving and renovating program. For finding the motivations affecting the people participation, Kendall's tau correlation coefficient was calculated for vicariate comparisons between partnership and different items. Strong association was found for age and gender of the respondent. Also, the respondents who like to have relation with their neighbors and those have participated for regeneration and revitalization of urban distressed areas have more tendencies in participation. The most important reasons for participating in improving and renovating program identified through this study were; security progress of districts, the houses firmness and district cleanness. Survey respondents also indicated that encouragement of others, significantly contributed to the participating in improving and renovating program.

Key words: Distressed Area, Improvement and Renovation, Shiraz, Motivation Factors

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۷۱۱۸۰۰۷۷، رایانامه: Khmovahed1@yahoo.com

این مقاله برگرفته از یک طرح پژوهشی با نام: «تعیین عوامل انگیزشی ساکنین بافت فرسوده شهر شیراز برای مشارکت در بهسازی و نوسازی آن» است که با بودجه پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی شیراز از مهر ماه ۱۳۹۱ تا مهر ماه ۱۳۹۲ اجرا شده است.

افراد باید به میزان احساس تعلق او به جامعه، اعتماد به نفس، خلاقیت، استعدادهای فردی و نیز انگیزه پیشرفت، انگیزه شایستگی، و انگیزه کار توجه داشت (هادیان، دانشپور، ۱۳۸۷).

برای تبیین مشارکت مردم در فعالیت‌های بهسازی و نوسازی بافت فرسوده و اصولاً هرگونه رفتار اجتماعی دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. آنتونی داونز معتقد است که هرگونه رفتار حاصل تصمیم فردی شخص است که به طور عاقلانه از میان گزینه‌های مختلف که در یک وضعیت خاص پیش روی اوست، گزینه‌ای را انتخاب کند که به بهترین نحو اهداف او را تأمین می‌نماید. اولسون معتقد است که نفع شخصی عقلانی فرد را وادار می‌کند که هزینه‌های مشارکت در گروه یا عمل جمعی را در مقابل منافع آن بسنجد. وی عقلانیت را عامل قوی برای مشارکت می‌داند. داونز و اولسون هر دو بر عقلانیت در مشارکت تأکید دارند (راش، ۱۳۷۷، ص ۱۳۶).

مشارکت پذیر بودن مردم در حدی که در برابر محله خود حساس باشند از جمله ضرورت‌ها و لازمه توسعه اجتماعی هر کشوری است. در این رابطه تبیین انگیزه‌های مشارکت ساکنین بافت‌های فرسوده و شناخت عوامل مؤثر بر مشارکت به عنوان یکی از چالش‌های مشارکت مردم در نوسازی آن می‌باشد. تحقیق حاضر میکوشد عوامل انگیزشی مؤثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی بافت را بررسی کند. هدف آن، این است که با بررسی این مورد بتواند نکات و عوامل مهمی را که می‌توانند بر مشارکت ساکنین تأثیر مثبتی داشته باشند، شناسایی نماید. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند شهرداری بافت فرسوده شیراز را در بالا بردن مشارکت مردمی یاری رساند.

۱. مبانی نظری

نگاهی به موضوع مشارکت و انگیزه‌های آن که به وسیله پژوهشگران در چندسال اخیر انجام شده، نشانگر این است که سمت‌گیری مطالعات نظری مشارکت بیشتر در حوزه روستایی، مدیریت سازمانی و یا مشارکت سیاسی بوده است. برخی از موارد مرتبط با موضوع که بر اساس

امروزه مدیران شهری بدنبال حل معضلات محلات مسئله‌دار، از جمله بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهرها می‌باشند. مشاهدات اولیه از بافت فرسوده شهر شیراز نشان می‌دهد که هرچند دولت برای بهسازی و نوسازی این محلات مشوق‌های خوبی مصوب نموده، اما مشارکت مردم در این امر کمتر به چشم می‌خورد و در نتیجه انجام فعالیت‌های بهسازی و نوسازی در این محلات به کندی صورت می‌گیرد. موسوی معتقد است مشارکت فرآیندی است که در برگزیده انواع کنش‌های فردی و گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تاثیرگذار بر تصمیم‌گیری درباره امور عمومی است (موسوی، ۱۳۸۵، ص ۵۴). مشارکت به عنوان یک عمل از نظر فرد دارای دو جنبه است:

۱. اول اینکه چه انگیزه‌هایی فرد را ترغیب به انجام عمل مینماید.

۲. دوم اینکه، فرد چقدر نسبت به عمل مورد مشارکت آگاهی دارد و چه میزان عدم آگاهی او نسبت به این عمل موجب خودداری او از شرکت در آن میگردد (عفتی، ۱۳۷۱).

ارتباط بین بافت فرسوده شهری، مالکان خانه‌ها و مردمی که در این محلات زندگی می‌کنند، در بهسازی و نوسازی این گونه محلات به حداکثر حساسیت خود می‌رسد. بر این اساس، تعیین عوامل انگیزشی مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهر شیراز، از ضروریات تقویت مشارکت در این امر است. پژوهشگران فراوانی جنبه‌های انگیزشی مربوط به تصمیمات مردم برای شروع کاری را بسیار مهم می‌دانند. انگیزش فرآیند روی آوری به فعالیتی خاص و ادامه آن است. این فرآیند که رفتار را بر می‌انگیزد و جهت می‌دهد، تمایلات و سوق‌دهنده‌های درونی و محرک‌های بیرونی را در بر می‌گیرد و نقشی قدرتمند در مشارکت افراد در فعالیت‌هایشان دارد (واعظ موسوی، ۱۳۸۶). در دیدگاه روانشناختی مشارکت بر عوامل انگیزه و ویژگی‌های شخصیتی به عنوان عوامل تعیین‌کننده نگرش‌های فردی در مبادرت به فعالیت‌های اجتماعی تأکید می‌شود. از این نظر در بررسی فعالیت‌های مشارکتی

بررسی‌های انجام‌گرفته بدست آمده، در این بخش آورده می‌شود:

لیپست و دوز بر عوامل و متغیرهایی در مشارکت تأکید می‌ورزند که به اعتقادشان بر آن تأثیر مهمی دارد ولی شدت و الگوی این تأثیرگذاری ثابت نبوده است. مهمترین این عوامل عبارتند از: باورهای مذهبی، جنسیت، سن، نژاد، روستایی یا شهری بودن افراد، طبقه اجتماعی و پیوندهای منطقه‌ای (لیپست و دوز، ۱۳۷۳، ص ۳۹۶). راجرز معتقد است که عناصری چون انگیزه‌ها، ارزش‌ها و وجه نظرها عناصر اصلی و کلیدی برای فهم رفتار به‌شمار می‌آیند (احمدی و حامد، ۱۳۹۰، ص ۱۸۵). طالبی معتقد است که در تجزیه و تحلیل مشارکت دو دیدگاه تئوریک وجود دارد. ابتدا برخی مشارکت را بر اساس انگیزه‌ها و عوامل درونی تعیین و تفسیر می‌نمایند و گروه دوم افرادی که دیدگاهی اجتماعی داشته و عوامل بیرونی و محیطی را عامل اصلی در شکل‌گیری اعمال و رفتار انسانی به حساب می‌آورده‌اند (طالبی، ۱۳۸۹، ص ۸).

انگیزش را می‌توان حالتی در افراد دانست که آنان را به انجام رفتار و عمل خاصی متمایل می‌سازد (الوانی، ۱۳۸۴، ص ۱۵۲). مازلو معتقد بود که هرگاه یک سطح از نیازها برآورده شوند دیگر برانگیزاننده نیستند و سطوح بالاتر نیازها جهت انگیزش فرد شروع به فعالیت می‌کنند و شامل هفت نیاز می‌باشند: فیزیولوژیکی؛ ایمنی؛ عشق؛ احترام؛ خودشکوفایی؛ آزادی تحقیق و بیان؛ کسب دانش و درک (برومند، ۱۳۸۵، ص ۹۱).

افراد با دلایل گوناگون در نهضت‌های داوطلبی درگیر می‌شوند که انگیزه‌ی هر فرد با توجه به روحیات، خانواده، شرایط زندگی و محیط خود متفاوت است. البته برای جذب و به‌کارگیری داوطلبان باید از توقعات آنان باخبر باشیم تا بتوانیم مدیریت جذب افراد داوطلب را هدفمند سازیم و بر روی خواسته‌های آنان تمرکز کنیم (افروزه، ۱۳۹۰، ص ۱۶۵).

صارمی معتقد است که در میان همه نیازهای بشر، نیاز به امنیت از مهمترین و اساسی‌ترین نیازهای زندگی تعریف و جایگاه خود را در راس نیازهای انسان قرار داده و پایه و بنیان زندگی جمعی و تشکیل اجتماعات کوچک اولیه و

بدنبال آن شهرها بوده است، چراکه زندگی فردی و یا حتی کوچکی اجتماعات آسیب‌پذیری آن را بیشتر می‌کند. به دلیل پیشرفت و توسعه و تمدن، امنیت، اهمیت گسترده‌تری به خودگرفته و دامنه آن، همه ابعاد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و روانی زندگی انسانها را در بر گرفته است (صارمی، ۳۹۰ معتقد است ۵ دسته از عوامل میتوانند موجب انگیزش افراد برای شرکت در کارهای داوطلبانه شوند که شامل انگیزه معامله‌گری، وظیفه‌گرایی، اجتماعی بودن، شهرت‌طلبی، و رشد شخصی می‌باشد. وی همچنین معتقد است اگر چه یک انگیزه برای انجام کارهای داوطلبانه ممکن است غالب باشد ولی معمولاً چند انگیزه به طور همزمان روی فرد تأثیر می‌گذارند (عزیزی و زمانی، ۱۳۸۸). شکویی محله را ناشی از تجمع، پیوستگی، معاشرت، روابط همسایگی و اتحاد غیررسمی میان گروهی می‌داند که تشکیل واحدی به نام محله را می‌دهد (شکویی، ۱۳۷۲، ص ۴۸).

به اعتقاد اخلاقی یکی از روش‌های مهمی که می‌توان به کمک آن در کارکنان انگیزه ایجاد کنند، «روش تشویق» است؛ یعنی با ایجاد شوق و رغبت و تقویت روحیه و اعتماد به نفس، فرد را برای به‌کارگیری تمام نیرو و استعدادش در راه اجرای وظایف آماده می‌سازد. از این رو، می‌توان گفت روش تشویق شیوه‌ای اثرگذار بر انگیزش است (اخلاقی، ۱۳۹۰، ص ۱۲۷).

به لحاظ نظری، با توجه به مطالعات صورت گرفته جهت عوامل انگیزشی مؤثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی آن، عوامل انگیزشی در دو دسته کلی: عوامل فردی شامل ویژگی‌های عمومی و شخصیتی فرد و عوامل محیطی شامل عوامل محله، خانه و عامل دیگران (تأثیر افراد دیگر در تصمیم فرد) قابل تقسیم بندی می‌باشند. **متغیرهای تحقیق** را نیز می‌توان به صورت زیر خلاصه نمود.

متغیر وابسته: مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی آن؛

متغیرهای مستقل: ویژگی‌های عمومی ساکنین شامل (سن، جنسیت، میزان سواد و شغل)، ویژگی‌های شخصیتی فرد شامل (تشویق، توجه، ارتباط و سود)،

عامل دیگران شامل متغیرهای (خانواده، دوستان و معتمد محل)، خانه شامل (مقاومت و بهتر شدن خانه) و عامل محله شامل متغیرهای (زیبایی، امنیت، تمیزی و بهتر شدن)؛

با توجه به عوامل و متغیرهای گفته شده، مدل نظری عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در نمودار یک ارائه شده است.

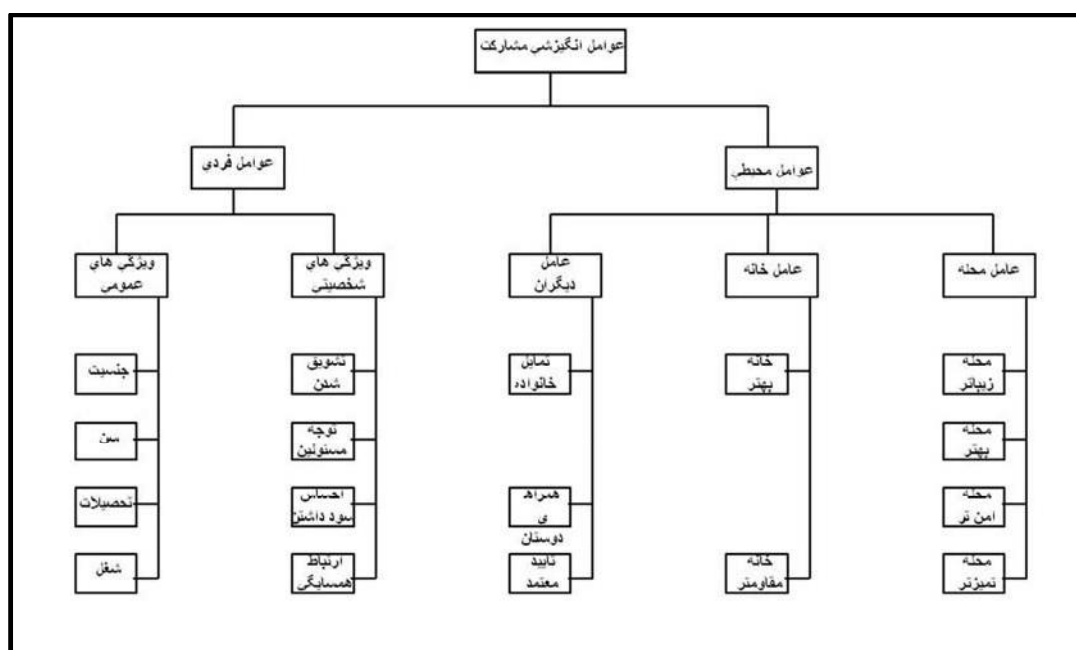
۲. شهر شیراز و محله‌های مورد مطالعه

شهر شیراز مرکز شهرستان شیراز و مرکز استان فارس می‌باشد. طبق آخرین سرشماری، شهر شیراز با ۱۲۰۴۸۸۲ نفر جمعیت، ششمین شهر پرجمعیت کشور در سال ۱۳۹۰ بوده است. در مورد قدمت شهر شیراز باید بگوییم که اغلب مورخین احداث شهر شیراز را با اشاره به اینکه قبلاً در این محل و حوالی آن آبادی و شهری وجود داشته است، به قرن اول اسلام یعنی زمان عبدالملک خلیفه اموی نسبت می‌دهند که در سال ۷۶ ه. ق بدست محمد بن یوسف ساخته شده است. شواهد و دلایل متعددی در دست است که نشان می‌دهد، پیش از این در همین دشت شهر یا محلی با همین نام وجود داشته است (افسر، ۱۳۵۳، ص ۲۴).

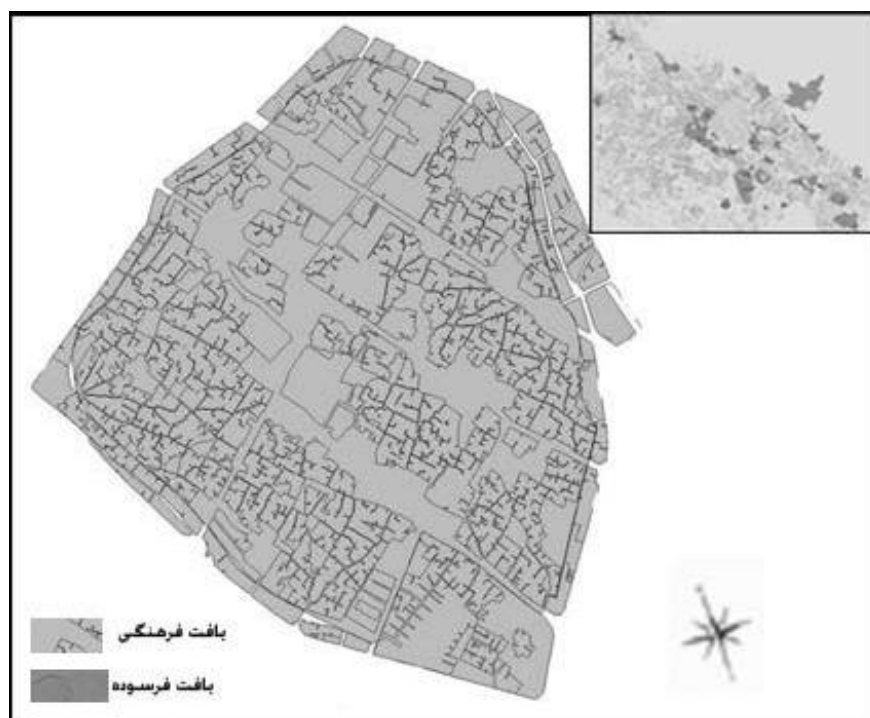
در حال حاضر بیش از چهل و هشت هزار هکتار بافت فرسوده در کشور وجود دارد که بیش از شانزده هزار هکتار از آن در کلان شهرهای کشور است. از این میزان سهم بافت فرسوده شهر شیراز با بیش از ۷۰ هزار نفر جمعیت حدود یک هزار و ۶۹۱ هکتار از مساحت شیراز را تشکیل می‌دهد که ۶۶۰ هکتار معادل ۲۱ درصد از مساحت بافت فرسوده را نیز بافت تاریخی و فرهنگی اشغال کرده است. در واقع این محلات علاوه بر اینکه هسته اولیه پیدایش شهر شیراز و جزء محلات با هویت وارزشمند می‌باشند، در حال حاضر نیز بسیاری از فعالیتهای تجاری، مذهبی و خدماتی را در خود جای داده‌اند. در مجموع این منطقه مساحت قابل توجهی از مساحت شهر شیراز را تشکیل می‌دهد. این بافتهای مسکونی برغم ارزش آن، هم اکنون عمدتاً تخلیه شده و باگذشت زمان افراد مسئله دار در آن ماوا گرفته و معضلات اجتماعی و امنیتی عدیده برای ساکنین و همچنین مناطق دیگر شهر به وجود آورده است. نقشه شماره ۱، موقعیت بافت تاریخی و فرهنگی شهر شیراز را نشان می‌دهد.

۳. روش تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش

نمودار ۱. مدل نظری عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی فرهنگی شیراز؛ مآخذ: داده‌های پژوهش.

نقشه ۱. موقعیت بافت تاریخی و فرهنگی شهر شیراز؛ ماخذ: شهرداری شیراز.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

■ ۲۲۷ ■

عوامل محیطی مطابق با نمودار ۱ است که تاثیر آن بر متغیر وابسته «میزان تمایل مشارکت در بهسازی و نوسازی بافت» مورد بررسی قرار گرفته است.

در این تحقیق از نرم افزار SPSS جهت ثبت اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن استفاده گردید. وسعت منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز و تعداد زیاد خانه و تنوع در ساکنین و صاحب خانه، میزان همکاری آنها در جمع آوری اطلاعات از محدودیت های این تحقیق می باشد. در طراحی بعضی از سئوالات از طیف پنج گانه لیکرت استفاده شد. با توجه به محله بندی بودن منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز، جهت تعیین محله های نمونه، از روش نمونه گیری خوشه ای دو مرحله ای استفاده گردید. منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز به ۱۰ محله تقسیم شد و از هر محله تعدادی نمونه از خانه هایی که حاضر به پرکردن پرسشنامه بودند به صورت نمونه گیری غیر احتمالی انتخاب گردید. لازم به ذکر است معیار محله بندی پنج رقم اول کدپستی در نظر گرفته شد. پرکردن پرسشنامه در بازه زمانی تیرماه ۱۳۹۱ تا آبان ماه همان سال به صورت مقطعی صورت گرفت. در این پژوهش برای گردآوری داده ها از ابزار پرسشنامه محقق

توصیفی- تحلیلی و از لحاظ نحوه گردآوری داده ها، از نوع پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه خانوارها در محله های مختلف منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز است. با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن دقت احتمالی مطلوب برابر با $d=(\%50)$ ، ضریب اطمینان $t=p(1/96)$ و میزان احتمال عدم وجود صفت برابر با $q=(\%50)$ ، حجم نمونه به میزان ۳۸۴ نفر به دست آمد.

با توجه به اینکه جامعه آماری بافت تاریخی و فرهنگی شهر شیراز می باشد و به علت احتمال عدم تمایل بعضی از ساکنین در همکاری در پاسخگویی به سئوالات، به جای ۳۸۴ نمونه، تعداد ۴۰۰ خانه به عنوان نمونه از محلات مختلف با روش نمونه گیری خوشه ای از محلاتی انتخاب گردید که بعنوان بافت تاریخی و فرهنگی شهر توسط شهرداری منطقه هشت شیراز تعریف شده است. سپس با مشاهده و انجام پرسشنامه، اطلاعات مورد نیاز اهداف پژوهش در محلات نمونه بدست آمد.

سطح مشاهده در دو سطح خصوصیات فردی ساکنین و عوامل انگیزشی مشارکت می باشد. متغیرهای مهم مستقل تحقیق شامل عوامل فردی نمونه های آماری و

ساخته شامل ۲۱ سؤال ناظر بر ساختار جمعیتی منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز و انگیزه‌های مشارکت مردم در نوسازی در قالب متغیرهای مستقل و وابسته، استفاده شده است. برای تعیین روایی، پس از مصاحبه مقدماتی با تعدادی از ساکنین بافت و با مراجعه به متون علمی، تئوری‌های مربوط به موضوع و سؤالات پژوهش، متن پرسشنامه تنظیم گردید و سپس در اختیار ۲۰ نفر از صاحب‌نظران مدیریت شهری قرار گرفت. بعد از اعمال نظرات اصلاحی آنان، روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. بدین ترتیب اعتبار محتوایی - صوری گویه‌های پرسشنامه فراهم شد. برای تعیین ثبات و پایایی آن نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد و هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری تعیین گردید. آلفای کل پرسشنامه ۰/۷۸۹، به دست آمد. با توجه به عدد به دست آمده برای پایایی سؤالات پرسشنامه، نتیجه گرفته می‌شود که ابزار پژوهش از ثبات و پایایی قابل قبولی برخوردار است. پرسشنامه با هدف پاسخ به برخی سؤالات، از جمله، مهمترین عوامل انگیزشی مشارکت‌کنندگان در بهسازی بافت، طراحی گردید. برای مشخص شدن انگیزه‌های مشارکت بر مبنای نمودار یک، سؤوالهایی به صورت لیکرت ۵ گزینیه ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم طراحی شد. به منظور امتیاز دهی سؤالات انگیزشی پرسشنامه، برای کاملاً موافق امتیاز ۲، نسبتاً موافق امتیاز ۱، نسبتاً

مخالف امتیاز ۱-، کاملاً مخالف امتیاز ۲- و برای بی نظر امتیاز صفر در نظر گرفته شد. جدول شماره یک سؤوالهای مربوط به عوامل انگیزشی در پرسشنامه را نشان می‌دهد.

از طرفی برای پژوهشگر سؤالهای زیر نیز مطرح بوده است: آیا متغیرهایی چون جنسیت، سن، میزان تحصیلات و نوع شغل می‌تواند تفاوت‌هایی در انگیزه مشارکت ایجاد کند؟ تحلیل آماری در غالب تحلیل توصیفی و استنباطی انجام شده است. در تحلیل توصیفی، فراوانی و درصد خالص مؤلفه بیان شده و در تحلیل‌های استنباطی، آزمون همبستگی مورد استفاده قرار گرفته است.

۴. بیان یافته‌ها

فضای مورد تحقیق، منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز است که خانه‌هایی از محلات مختلف بافت بصورت اتفاقی انتخاب شده است. در این پژوهش تعداد ۴۰۰ خانه به عنوان نمونه انتخاب گردید. یافته‌های این پژوهش شامل یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی می‌باشد. یافته‌های توصیفی، بعضی از ویژگی‌های نمونه‌های تحقیق و خانه‌های مورد بررسی شده را شامل می‌شود و یافته‌های استنباطی تجزیه و تحلیل متغیرهای تحقیق را ارائه می‌دهد.

جدول ۱. سؤوالهای مربوط به عوامل انگیزشی در پرسشنامه؛ مآخذ: داده‌های پژوهش.

انگیزه	گویه های مربوطه
عامل فردی	من دوست دارم برای آنچه که انجام می دهم تشویق شوم؛ من مایلم برای آنچه که انجام می دهم مورد توجه مسئولین قرار گیرم؛ من احساس می کنم مشارکت در امر بهسازی و نوسازی محله، همراه با سود است؛ من ارتباط با همسایگان را ضروری می دانم؛
عامل دیگران	خانواده من تمایل دارند که من در این کار شرکت کنم؛ چون دوستان و همسایه هایم در این کار شرکت می کنند، من هم در این کار شرکت می کنم؛ من در این کار شرکت می کنم چون معتمد محل این کار را تایید می کند؛ من مایلم برای زیبا شدن محله خود مشارکت کنم؛
عامل محله	من دوست دارم محله ای بهتر داشته باشم؛
	من برای بالا رفتن امنیت محله خود در این کار مشارکت می کنم؛ من بدلیل تمیزتر شدن محله خود در این کار مشارکت می کنم؛
عامل خانه	من برای بهتر شدن خانه ام تمایل دارم؛ من تمایل دارم برای مقاوم سازی خانه خود در این کار مشارکت کنم؛

۱.۴ تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها

در ذیل به صورت خلاصه نتایج توصیفی پرسشنامه ارائه شده است: نتایج نشان می‌دهد که ۴۵/۵ درصد نمونه آماری، مرد و بقیه زن بوده‌اند. بیشترین جمعیت نمونه که ۴۳/۲۵ درصد نمونه‌ها را تشکیل می‌دهند همسر خانواده هستند. با توجه به اینکه پرسشگرها بیشتر در روز به خانه‌های نمونه مراجعه می‌کردند، در نتیجه درصد پاسخ دهندگان زن بیشتر بوده است. ۲۶ درصد نمونه آماری دارای سنی بین ۳۵ تا ۴۵ سال هستند. یکی از خصوصیات جمعیتی بافت‌های فرسوده، میزان سواد پایین ساکنین می‌باشد که نتایج پرسشنامه نیز این امر را نشان می‌دهد. بطوری که بیشترین جمعیت نمونه که ۳۸/۲۵ درصد نمونه‌ها را تشکیل می‌دهند زیر دیپلم می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که شغل سرپرست خانوار ۲۱/۲ درصد نمونه آماری، شغل آزاد و ۱۸/۸ درصد آنها بازنشسته و ۲۱/۲ درصد نیز بیکار می‌باشند. سوالات در خصوص همسایگان نمونه آماری نشان می‌دهد که ۲۷ درصد نمونه‌ها با ارتباط با همسایگان کاملاً موافق هستند و حدود ۳۰ درصد نیز تا حدی مخالف هستند. در سوالات دیگر تمایل نمونه‌های آماری در مشارکت در بهسازی و نوسازی محله خود مورد پرسش قرار گرفت که نتیجه نشان می‌دهد ۳۸/۴۶ درصد آنها کاملاً با مشارکت در

بهسازی و نوسازی محله موافق هستند. ۳۴/۰۷ درصد نیز تا حدی موافق هستند. برای مشخص شدن اهمیت انگیزه‌های مشارکت نمونه‌های آماری، سوالات انگیزشی پرسشنامه از ۲ تا ۲- امتیازدهی شد. جدول ۲ امتیاز عوامل مختلف را نشان می‌دهد. همانطور که از جدول برمیآید عامل محله با امتیاز ۵۰۵/۷۵ موثرترین عامل در مشارکت را نشان می‌دهد. همچنین بعد از عامل محله، عامل خانه، با ۳۹۱/۵، عامل دیگران، با ۲۴۱/۶ و عامل فردی، با ۱۷۳/۵ به ترتیب بیشترین تاثیر را بر مشارکت داشته‌اند.

۲-۴ تجزیه و تحلیل استنباطی یافته‌ها

برای تعیین مهمترین عوامل انگیزشی مشارکت کنندگان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شیراز، همبستگی بین تمامی سوالات تحقیق انجام شد. با توجه به اینکه متغیرها با مقیاس رتبه ای می‌باشند برای آزمون این کار از شاخص تاو- کندال استفاده گردید. نتایج آزمون نشان می‌دهد که بین نوع جنسیت و سن نمونه آماری با مشارکت در بهسازی و نوسازی محله در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است، در نتیجه می‌توان گفت نوع جنسیت و سن بر مشارکت در بهسازی و نوسازی محله تأثیر دارد. بدین معنی که زنها بیشتر تمایل به مشارکت

جدول ۲. امتیاز عوامل انگیزشی مشارکت: مآخذ: داده‌های پژوهش.

انگیزه	گویه‌های مربوطه	امتیاز	میانگین امتیاز عامل
عامل فردی	تشویق شدن	۱۱۴	۱۷۳/۵
	مورد توجه مسئولین قرار گرفتن	۴۴	
	همراه با سود برای فرد	۳۷۸	
	ارتباط با همسایگان	۱۵۸	
عامل دیگران	تمایل خانواده	۳۲۵	۲۴۱/۶
	شرکت دوستان و همسایه ها	۲۱۵	
	تأیید معتمد محل	۱۸۵	
عامل محله	زیبا شدن محله	۶۱۱	۵۰۵/۷۵
	محله ای بهتر	۴۱۸	
	امنیت در محله	۵۱۰	
	تمیزتر شدن محله	۴۸۴	
عامل خانه	بهتر شدن خانه	۳۶۵	۳۹۱/۵
	مقاوم سازی خانه	۴۱۸	

دارند و همچنین با افزایش سن تمایل به مشارکت کمتر می‌شود. در تجزیه و تحلیل داده‌ها میتوان چنین نتیجه گرفت که بین متغیرهای بالا رفتن امنیت محله و میزان مشارکت آنها در بازسازی و بهسازی محله رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی ساکنینی که برای بالا رفتن امنیت محله خود در این کار مشارکت می‌کنند، بیشتر از ساکنینی که چنین احساسی را ندارند، به مشارکت در بازسازی و بهسازی محله علاقه مندند. در این فرضیه؛ همبستگی ۰/۳۶۹ و معناداری آن ۰/۰۰۴ دیده میشود.

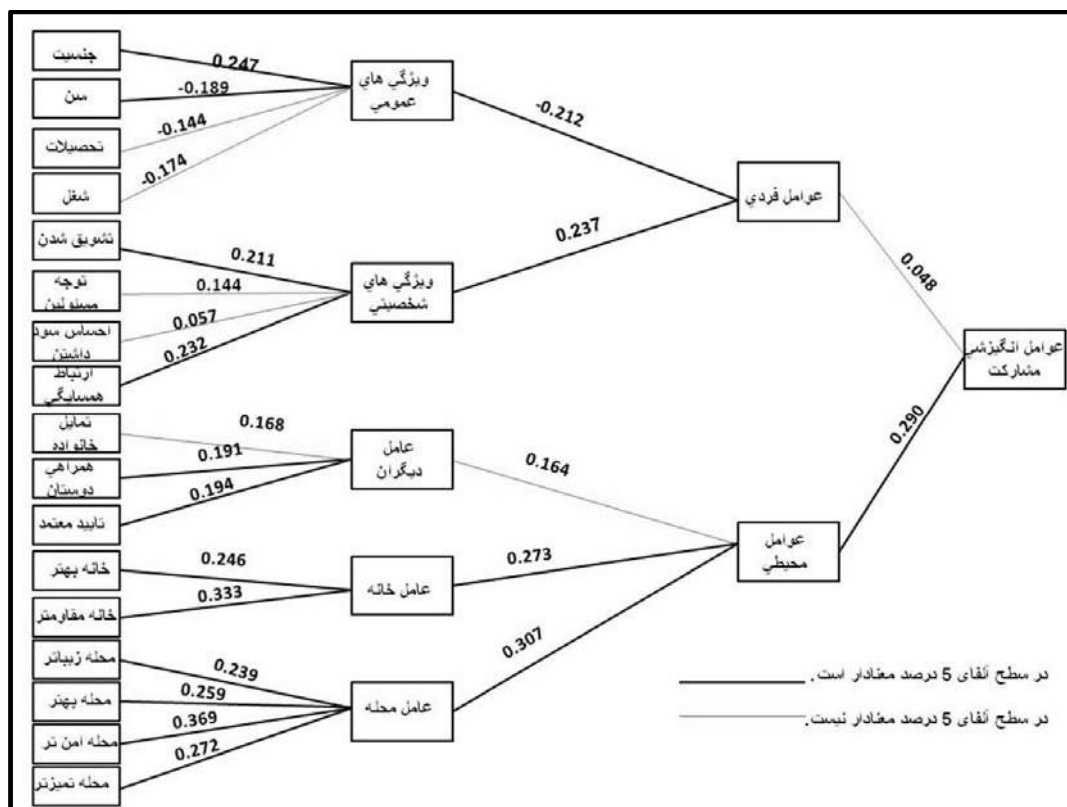
مطالعات به دست آمده نشان میدهد که بین علاقه ساکنین به ارتباط با همسایگان و میزان مشارکت آنان رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی هر چه افراد به ارتباط با همسایگان بیشتر علاقه مند باشند، میزان مشارکت آنها بالاتر است و برعکس.

نتایج آزمون تمایل به مشارکت در بهسازی و نو سازی محله نشان می‌دهد که بین میزان تمایل به مشارکت به علت اینکه دوستان و همسایه او در این کار شرکت می‌کنند، و مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار

است. بدین معنی که آنهایی که اعتقاد بیشتری نسبت به همراهی با دوستان و همسایه‌های خود داشتند، بیشتر تمایل به مشارکت دارند. میزان تمایل به مشارکت برای مقاوم سازی خانه خود و مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل مقاوم سازی خانه در بهسازی، انگیزه تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند. میزان تمایل به مشارکت تا خانه ای بهتر داشته باشد و تمایل به مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل بهتر شدن خانه، انگیزه تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند. میزان تمایل به مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل تایید می‌کند و مشارکت را بیشتر می‌کند. محل این کار را تایید می‌کند و مشارکت، در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل تایید معتمد محل، تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند.

میزان تمایل به مشارکت برای اینکه او دوست دارد برای آنچه که انجام می‌دهد مورد تشویق مسئولین قرار گیرد، در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل تشویق شدن فرد برای مشارکت، انگیزه تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند. نتایج آزمون نشان می‌دهد که

میزان تمایل به مشارکت در بازسازی و نو سازی محله نشان می‌دهد که بین میزان تمایل به مشارکت به علت اینکه دوستان و همسایه او در این کار شرکت می‌کنند، و مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار

نمودار ۲. مدل نهایی عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز؛ مآخذ: داده‌های پژوهش.

جدول ۳. میزان ضریب همبستگی کنдал تاو مشارکت کردن فرد و متغیرهای متفاوت

متغیر	حدمعناداری	sig(p) بدست آمده	ارزش کنдал تاو	وضعیت فرضیه آماري
جنسیت	۰/۰۵	۰/۰۱۳	۰/۲۴۷	تایید
سن	۰/۰۵	۰/۰۳۶	-۰/۱۸۹	تایید
تحصیلات	۰/۰۵	۰/۱۲۰	-۰/۱۴۴	رد
شغل	۰/۰۵	۰/۰۵۶	-۰/۱۷۴	رد
تشویق شدن	۰/۰۵	۰/۰۲۱	۰/۲۱۱	تایید
توجه مسئولین	۰/۰۵	۰/۱۲۰	۰/۱۴۴	رد
سود داشتن	۰/۰۵	۰/۵۴۴	۰/۰۵۷	رد
ارتباط همسایگی	۰/۰۵	۰/۰۱۱	۰/۲۳۲	تایید
تمایل خانواده	۰/۰۵	۰/۰۷۴	۰/۱۶۷	رد
همراهی دوستان	۰/۰۵	۰/۰۳۸	۰/۱۹۱	تایید
تایید معتمد	۰/۰۵	۰/۰۳۵	۰/۱۹۴	تایید
خانه بهتر	۰/۰۵	۰/۰۰۹	۰/۲۴۶	تایید
خانه مقاومتر	۰/۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۳۳	تایید
محله زیباتر	۰/۰۵	۰/۰۱۲	۰/۲۳۹	تایید
محله بهتر	۰/۰۵	۰/۰۰۶	۰/۲۵۹	تایید
محله امن تر	۰/۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۶۹	تایید
محله تمیزتر	۰/۰۵	۰/۰۰۴	۰/۲۷۲	تایید

اجتماعی و اقتصادی ساکنین مانند میزان تحصیلات و شغل صاحب خانه تفاوت معناداری را در رفتار مشارکتی آنان سبب نمی‌شود. نتایج نشان می‌دهد که مردم انتظار دارند تا مسئولین دولتی آنها را بعد از مشارکت در فعالیت‌ها مورد تشویق قرار دهند. بنابراین بهتر است تا دستگاه‌های متولی بازسازی بافت فرسوده ساکنینی را که در بهسازی و نوسازی بافت مشارکت می‌کنند مورد حمایت و تشویق قرار دهند. در خصوص شیوه‌های جلب مشارکت با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود که بر مقاوم سازی خانه‌ها و امنیت محله بعد از بازسازی و نوسازی تاکید شود. همچنین با توجه به اینکه بین رابطه با همسایگان و مشارکت کردن در بهسازی و نوسازی محله تأثیر مثبت در حس مشارکت ساکنین دارد، انجام فعالیتهای اجتماعی برای ایجاد ارتباط بیشتر بین همسایگان پیشنهاد می‌شود. به طور کلی به منظور تحقق مشارکت ساکنین در امر بهسازی و نوسازی محله ضروری است تا موانع و محدودیتهای موجود در این راه از میان برداشته شود و قبل از اجرای فعالیتهای بهسازی

بین تمایل به مشارکت در بهسازی و نوسازی محله و شغل و میزان تحصیلات در سطح آلفای ۵ درصد معنادار نیست. نمودار ۲ مدل نهایی عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی آن و میزان همبستگی عوامل مختلف با مشارکت، حاصل از پژوهش را نشان می‌دهد. جدول ۳ میزان ضریب همبستگی کنдал تاو مشارکت کردن فرد و متغیرهای متفاوت را نشان می‌دهد.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به مطالعات انجام گرفته در محله‌های تاریخی و فرهنگی شهر شیراز و تجزیه و تحلیل آنها، نتایج نشان می‌دهد که به طور کلی عامل محله که خود از مجموعه چند عامل دیگر از جمله، بهتر شدن، زیباتر و تمیزتر شدن محله است، از دیگر عوامل در تصمیم‌گیری فرد به مشارکت بیشتر است. در ضمن علاقه به امنیت محله پیش‌بینی‌کننده مشارکت آنها در بازسازی و بهسازی محله به شمار می‌رود. از طرف دیگر تفاوت در خصوصیت

و نوسازی و نیز در حین انجام آن، اقداماتی متناسب با تقویت مشارکت انجام شود.

با توجه به مطالعات انجام گرفته موارد زیر در خصوص بهسازی و نوسازی بافتهای فرسوده و جلب مشارکت مردم پیشنهاد می شود:

۱. معرفی طرحهای بهسازی و نوسازی محله به جوانان مونث خانواده برای تقویت امر مشارکت؛

۲. رواج روح اجتماعی و ایجاد احساس تعلق به محله خود در بین ساکنین؛

۳. تاکید بر بهتر شدن محله پس از بهسازی و نوسازی بافت؛

۴. حساس کردن مردم نسبت به امنیت محله خود؛

۵. کاهش تعارض بین منافع مردم و مشارکت در امر بازسازی و بهسازی محله.

منابع و مآخذ

۱. احمدی، یعقوب، حامد، بیتا (۱۳۹۰) سنجش وضعیت تفاوت نسلها در ابژههای فرهنگی، اجتماعی، جامعه شناسی کاربردی شماره ۴۲ پیاپی صص ۱۸۵-۲۰۸
۲. اخلاقی، عبدالرحیم (۱۳۹۰) نگاهی به روش تشویق در ایجاد انگیزه از دیدگاه قرآن، فصلنامه اسلام و پژوهش های مدیریتی شماره ۱، صص ۱۲۷-۱۵۲
۳. افروزه، محمدصادق (۱۳۹۰) شناسایی عوامل انگیزشی، ویژگیهای شخصیتی و مؤلفه های اجتماعی نیروهای داوطلبی در ورزش، فصلنامه مدیریت ورزشی، شماره ۱۱، صص ۱۶۵-۱۸۱.
۴. افسر، کرامت الله (۱۳۵۳) تاریخ بافت قدیمی شیراز، انتشارات انجمن آثار ملی، تهران.
۵. الوانی، سید مهدی (۱۳۸۴) مدیریت عمومی، نشر نی، تهران
۶. برومند، زهرا (۱۳۸۵) مدیریت رفتار سازمانی، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران.
۷. دانایی، میترا، آجیلی، عبدالعظیم (۱۳۸۴) مروری بر تنگنهای مشارکتی در تعاونیهای زنان روستایی ایران، ماهنامه جهاد، سال بیست و پنجم، شماره ۲۶۹، صص ۵۰-۵۵.
۸. راش، مایکل (۱۳۷۷) جامعه و سیاست، ترجمه:

- منوچهر صبوری، انتشارات سمت، تهران.
۹. شکویی، حسین (۱۳۷۲) جغرافیای اجتماعی شهرها، چاپ دوم، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.
۱۰. صارمی، حمیدرضا، صارمی، مسعود (۱۳۹۰) بررسی و تحلیل عوامل موثر در تجلی شهر امن از دیدگاه اسلام، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۷، صص ۱۸-۷.
۱۱. طالشی، مصطفی (۱۳۸۹) برنامه ریزی مشارکتی، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران.
۱۲. عزیزی طاهر، زمانی، غلامحسین (۱۳۸۸) رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری: مبانی روانشناختی انگیزش و موانع موجود، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۴۰، شماره ۱، ۱۳۸۱۲۹.
۱۳. عفتی، محمد (۱۳۷۱) بررسی عوامل موثر بر مشارکت روستائیان در طرحهای توسعه روستایی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۴. لیبست، مارتین و دوز، رابرت (۱۳۷۳) جامعه شناسی سیاسی، ترجمه: محمد حسین فرجاد، انتشارات توس، تهران.
۱۵. موسوی، میرطاهر (۱۳۸۵) مشارکت اجتماعی یکی از مولفه های سرمایه اجتماعی، فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی سال ششم، ش ۲۳.
۱۶. واعظ موسوی، سید محمد کاظم، مسیبی، فتحا (۱۳۸۶) روانشناسی ورزش، انتشارات سمت، تهران.
۱۷. هادیان، اکرم، دانشپور، سید عبدالهادی (۱۳۸۷) نوسازی بافت های فرسوده شهری و مشارکت شهروندان، اولین همایش بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری، مشهد.

22. Hartley, T. W. (2006). Public perception and participation in water reuse. Desalination, 187(1-3), 115-126.
23. McMillion, M. B. (1981). Why people volunteer. Agriculture Education Magazin
24. Monzon, José Luis, Chave, Rafael s,(2008). "The European Social Economy: Concept And Dimensions Of The Third Sector," Annals of Public and Cooperative Economics, Wiley Blackwell, vol. 79(3-4), pages 549-577
25. UNDP,(1999), Development Programme. REPORT, Published for the United Nations, New York. Oxford University Press